

NATO dokumentum a romániai magyar kisebbség helyzetéről ⁽¹⁾

NATO dokumentum a romániai magyar kisebbség helyzetéről Magyarországon nem szűnt meg teljesen a nyugtalanság az erdélyi magyar kisebbség sorsát illetően. Illyés Gyula, a nagy tekintélyű magyar író decemberi és januári, a Magyar Nemzetben megjelent igen erőteljes hangú cikkeiben hívta fel a figyelmet az erdélyi magyarságra nehezedő nyomásra.

Bevezetés

1972 után a Belügyminisztérium III/I-es, ezen belül a Hírszerző Csoportfőnökség III/I-1. Osztálya feladatkörébe tartozott az Amerikai Egyesült Államok és a nemzetközi szervezetek elleni hírszerzés. A hazai hírgények kielégítésére alkalmas pozícióik eredményes kialakításának egyik bizonyítéka annak az iratnak a megszerzése és gyors hazajuttatása, amelyet a NATO belső dokumentumai között tartottak számon. 1978. április 18-án a NATO Politikai Bizottságának ülésére a brit delegáció feljegyzést készített a romániai magyar kisebbség helyzetéről. Alig két hónappal később a belügyminiszter a feljegyzés fordítását már eljuttatta Kádár Jánosnak, illetve a Politikai Bizottság öt tagjának.

Az irat érdekes dokumentum arról, hogyan látta az angol hírszerzés Magyarország és Románia hagyományos nemzetiségi konfliktusait, illetve ennek aktuális (hetvenes évekbeli) problémáit, és miként prezentálta mindezeket a NATO egyik legfontosabb tanácskozó testülete számára. Érdekes az a megközelítés, hogy a magyar kisebbség fokozódó és egyre nyíltabb tiltakozását Kelet-Európa más rendszerellenes mozgalmával hozta összefüggésbe. A hírszerzés legális és illegális csatornáinak felhasználásával végül olyan jelentés készült, amely tárgyyszerűen tudta bemutatni a két ország közötti feszültségeket, az azok megoldására tett felemás kísérleteket, még akkor is, ha a hiteles dokumentumok mellett a híreszteléseken alapuló információkra is támaszkodtak. Mindenesetre Kádár János minden megjegyzés nélkül láttamozta az anyagot.

Forrás: NATO dokumentum a romániai magyar kisebbség helyzetéről. BM Központi Irattár, miniszteri iratok. 1978/96. 1-a-776.

Források

Feljegyzés az MSZMP PB illetékes tagjai részére

Szigorúan titkos!
Különösen fontos!

Tárgy: NATO dokumentum a romániai magyar kisebbség helyzetéről

F E L J E G Y Z É S

A NATO Politikai Bizottsága 1978. április 18-i ülésére a brit delegáció dokumentumot készített a romániai magyar kisebbség helyzetéről. A dokumentumot a Kelet-Európával foglalkozó megbeszélésen körözték az ülés résztvevői között. Mellékeljük a fenti dokumentum magyar nyelvű fordítását.

Melléklet: 4 lap

Megjegyzés: Az anyag szigorúan titkos, csak személyes tájékoztatásul szolgál.

Benkei András levele Kádár Jánosnak

BELÜGYMINISZTER

Szigorúan titkos!
Különösen fontos!
Sajátkezű felbontásra!

KÁDÁR JÁNOS elvtársnak
MSZMP KB első titkára

B u d a p e s t

Kedves Kádár Elvtárs!

Tájékoztatás céljából mellékelten felterjesztem a „NATO dokumentum a romániai magyar kisebbség helyzetéről” tárgyú feljegyzésünket.

(Az anyagot Lázár György, Óvári Miklós, Aczél György, Gyenes András és dr. Korom Mihály elvtársaknak is felterjesztem.)

Budapest, 1978. június 1.

Eltársi üdvözléssel:

/Benkei András /
Melléklet: 5 lap.

(Kézzel) Láttam: Kádár VI. 1.
Szigorúan titkos!
Különösen fontos!

Fordítás angolból!

A NATO dokumentum fordítása

A MAGYAR KISEBBSÉG HELYZETE ROMÁNIÁBAN:
ÚJABB MEGPRÓBÁLTATÁSOK

1./ A romániai magyar kisebbség - amely főként Erdélyben él - Európa egyik legnagyobb kisebbségi népcsoportja. A romániai népszámlálás eredményei szerint a 21,5 millió összlakosságából 1,7 millió a magyar eredetű lakosok száma. Emigráns magyar források a magyar kisebbség létszámát 2,5 - esetleg 3 millióra becslik.

2./ Erdély mind Magyarország, mind Románia számára nagy történelmi jelentőséggel bír. A románok számára az ókorban élt őseik hazáját jelenti. A magyarok a 13. századtól, történelmük nagyobb részében közvetve vagy közvetlenül uralták Erdélyt. 1867-től az első világháborúig a románok nagyon sokat szenvedtek a magyar nacionalizmustól és az asszimilációra irányuló erőszakos kísérletektől. A románok - Erdély egy részének a második világháborúban a magyarok által történt megszállására tekintettel /bécsi döntés, 1940. augusztus/ - feltehetően attól félnék, hogy a magyarok egyszer ismét követeléssel lépnek fel Erdélyt illetően.

3./ Az 1950-es évek végén a régi kolozsvári magyar egyetemre beolvastották a román egyetemre nevezendő nyomás részeként, amely nyomást kisebb vagy nagyobb mértékben azóta is gyakorolják. Feltehetően Kelet-Európa egyéb, - a rendszerekkel szembenálló - mozgalmai által felbátorítva, a magyar kisebbség néhány tagja az elmúlt években nyílt tiltakozásba kezdett. E tiltakozás első megnyilvánulása - amelyre a Nyugat felfigyelt - az ún. „Lázár dokumentum” volt, amelyet állítólag - álneven - egy erdélyi magyar írt. Ez a dokumentum beszámoló tartalmaz a magyarok múltjáról Erdélyben, részvételükről a román szocializmusért a két világháború között folytatott harcban és végül leírja jelenlegi helyzetüket. Bár nagyon valószínű, hogy ezt az okmányt 1976 előtt írták, Nyugaton csak 1977 márciusában került nyilvánosságra. Többségükben erdélyi származású, vagy onnan átköltözött magyar értelmiségiek egy budapesti csoportjának valamilyen módon sikerült hozzájutnia ehhez a dokumentumhoz, így az ismeretes volt Magyarországon még a Kádár és Ceaușescu között, 1977 júniusában a magyar-román határon lezajlott találkozás előtt.

4./ A Nyugatra kijuttatott, jóval későbbi keletkezésű dokumentumok a fentivel sokkal jelentősebbek, szerzőjüknek, Király Károlynak társadalmi helyzete miatt, aki korábban tagja volt a Román KP Központi Bizottságának és az országgyűlésnek, és aki tiltakozása idején a Romániai Magyar Nemzetiségű Munkások Tanácsának alelnöke volt. Román vezető személyiségekhez írt leveleiben Király Károly kifejezte mélyeséges aggodalmát a román kormányban a magyar kisebbség erőszakos beolvasztására irányuló kísérletei miatt. E levelek közül az elsőt 1977. június 2-án juttatta el Ilie Verdet-hez, a Politikai Végrehajtó Bizottság tagjához. Király e levelében hangsúlyozta a magyar nemzetiségi szervezet hatékonyságának csorbitását és hiányát. Felidézte Ceaușescu 1971-es, a nemzetiségekkel kapcsolatosan követendő irányelvekkel foglalkozó beszédét és aláhúzta, hogy ezeket az elveket nem veszik figyelembe. Amikor levelére Király nem kapott választ, újabb leveleket küldött 1977 augusztusában és szeptemberében Fazekas Jánosnak, a Román KP Központi Bizottsága tagjának. E levelek hangvétele keserű és Király általában támadja bennük a román nemzetiségi politikát.

A Fazekashoz intézett levélben Király foglalkozott azzal az állítólagos megfélemlítési hadjáratával, amelyet a múlt tavasszal indítottak egyes romániai magyar értelmiségiek ellen. Király erőszakosságokról és kínzásokról ír, megemlítve Szikszai Jenő zaklatását és letartóztatását, amely feltehetően behajszolta őt az öngyilkosságba, miután már szabadlábra került. Ezt az esetet - Kuthy professzornak a börtönben bekövetkezett, magyarázat nélkül maradt halálával együtt - tanúsította a fenti kampány egy másik áldozata is, egy ez évben kicsempészett, 1977. szeptemberi keltézesei dokumentumban.

Király egy Vinczéhez írott levelében a magyar nyelvű iskolák bezárásával és a túlnyomó többségben magyarul lakta területeken a kétnyelvű útjelzések eltávolításával foglalkozik, valamint beszámol néhány, eddig még helyén maradt magyar, vezető beosztású személynek magyarul nem tudó románokkal való felváltásáról és egyidejűleg a magyar lakosságnak eddigi otthonából román nyelvű területekre való áttelepítéséről.

5./ Király egy interjú során elmondta, hogy múlt év október elején meghívást kapott Ilie Verdet-től levelének megvitására. Vitára azonban nem került sor, a találkozás során csupán Királyra kívántak nyomást gyakorolni, hogy fedje fel azoknak a „kollaboránsoknak” a személyét, akikkel együtt készítette el írását. Király tagadta, hogy levele megírásában társai lettek volna, de hangoztatta azt a véleményét, hogy igen sokan értenek egyet annak tartalmával. Visszautasította, hogy megnevezze azokat beleegyezésük nélkül. Verdet azzal bocsátotta el, hogy majd akkor térjen vissza, ha hajlandó megnevezni társait.

Király most azt állítja, hogy hét kiemelkedő magyar személyiség és Ion Gheorghe Maurer, Románia nyugalmába vonult miniszterelnöke beleegyezését adta, hogy nevük szerepeljen a Király véleményével azonosulók listáján. Ezt a listát - állítólag - átadták Ilie Verdetnek, de a felsorolt személyek mindeztől nem erősítették meg, de nem is tagadták Király állítását. Királyt - úgy hírlík - kötelezték arra, hogy Tirgu Muresből [Marosvásárhely], egy többségében magyar lakta városból, költözzék át Karánsebesre, ahol egy bútorgyár igazgatásával bízták meg.

6./ A magyarok főként az oktatás „elrománosítását” bírálják, mivel attól tartanak, hogy az nem csupán a magas képzettségeket igénylő munkakörökben fogja minimálásra csökkenteni a magyarok alkalmazását, de fokozatosan veszélyezteti a jellegzetes magyar kultúra létét Erdélyben. Ceaușescu elnök nemzetiségi politikája a román nacionalizmus terméke, amely mind külpolitikájának, mind egy erős központosított nemzeti állam létrehozására irányuló belpolitikájának lényegét képezi. Ceaușescu, a Magyar Nemzetiségű Munkások Tanácsához intézett március 15-i beszédében azt mondta, hogy a nemzetiségi problémákat osztály-szemponctok alapján kell vizsgálni, és hogy Romániában, amennyiben „megkülönböztetések történtek, azok alapjai nem nemzetiségi, hanem osztályérdekek voltak”.

7./ Kádár is beszélt a nemzetiségi problémák szocialista eszközökkel történt megoldásáról. Egy, a múlt évben a Frankfurter Rundschau-ban megjelent interjúban Kádár kijelentette: „A XX. században a nemzetiségi kérdést nem lehet XIX. századi módszerekkel megoldani. A kisebbség sorsa nem választható el a többség sorsától. A nemzetiségi kérdés is egyike azoknak, amelyek a szocializmusban nyerne végső megoldást, annak a ténynek alapján, hogy a szocializmus szabad fejlődést biztosít az egész társadalomnak, így azon belül a kisebbségnek is. A ma Európájában a nemzetek és a nemzeti kisebbségek sorsa nem oldható meg a múltbeli dicsőség felidézésével, csak a történelem adta leckék helyes alkalmazásával”. Ez az utolsó mondat értelmezhető úgy is, mint a Magyarországon élő magyarokhoz intézett figyelmeztetés, vagy felfogható a románoknak tett szemrehányásként, vagy mindkét módon. Kádárnak, miközben valószínűleg aggódik az erdélyi magyarok sorsa miatt, óvatosan kell eljárnia, ha nem akarja ösztönözni a nacionalizmus és irredentizmus újjáéledését Magyarországon.

8./ Kádár - a nyilatkozat szerint - Ceaușescuval való múlt évi találkozása során egyetértett azzal, hogy a kisebbségi kérdések korrekt megoldása mindkét országban része a szocializmus építésének, ugyanakkor elismerte, hogy a probléma megoldása az érintett országra tartozik, annak belügye. A találkozás során megegyezés jött létre a kishatárforgalom kérdésében, valamint konzulátus felállításáról Kolozsvárott /a magyarok régi vágya/ és román konzulátus létesítéséről Debrecenben. Mindazonáltal Magyarországon nem szűnt meg teljesen a nyugtalanság az erdélyi magyar kisebbség sorsát illetően. Illyés Gyula, a nagy tekintélyű magyar író decemberi és januári, a Magyar Nemzetben megjelent igen erőteljes hangú cikkeiben hívta fel a figyelmet az erdélyi magyarságra nevezendő nyomásra. Amikor Stefan Andrei - akkor a párt külügyekkel foglalkozó titkára - februárban látogatást tett Magyarországon, feltehetően megvitásra került ez a kérdés is, de a két ország sajtójában megjelent szűkszavú közleményekből ítélve jelentős előrehaladás nem történt e téren.

9./ Miközben valószínűtlen, hogy Kádár bátorítaná a magyar területi követelések újjáéledését Erdélyt illetően, az, hogy a románok elmulasztják az erdélyi magyar kisebbség sorsának oly mérvű javítását, amely Budapestet kielégítené, - kétségtelenül a két ország közötti feszültség fennmaradásához és esetleg erősödéséhez fog vezetni. A Szovjetunióknak ugyan feltehetően szintén érdeke a helyzet további romlásának elkerülése, de kísértést érezhet arra, hogy a magyaroknak az erdélyi kisebbség miatti aggodalmát a románokra gyakorolt nyomás fokozására használja fel.

Címkek:

[NATO](#) ^[2]

[kisebbség](#) ^[3]

[Kádár János](#) ^[4]

[hírszerzés](#) ^[5]

Kiadás: 5. évfolyam (2005) 1. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/nato_dokumentum_a_romaniai_magyar_kisebbsseg_helyzeterol.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/nato_dokumentum_a_romaniai_magyar_kisebbsseg_helyzeterol.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/nato>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kisebbsseg>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kadar-janos>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/hirszerzes>